

DOI 10.51558/2490-3647.2026.11.1.45

UDK 811.163.43'373.21(497.6)

Primljeno: 06. 03. 2026.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Indira Šabić

MOĆ IMENOVANJA PRI OPISU ORONIMA: OD GEOLOKALITETA I APELATIVA KA GEOTURIZMU*

Riječi i predodžbe se udružuju u ljudskoj svijesti na razne načine, pa se i riječi kojima se te predodžbe i pojmovi izriču mogu među sobom udruživati ili asocirati na najrazličitije načine. Sigurno bi romantične mentalne slike probudili pojmovi *Nevjestina glava*, *Draga kosa* i *Trnova draga*. Jezovite bi bile one potaknute nizom: *Dugi rat*, *Ubojiti do*, *Vražija kosa*, a od njih bi opasnije mogle biti predodžbe za pojmove *Crnačka ladina*, *Crna* ili *Turska glava*, u slučaju da bude aluzije na rasizam i nacionalizam. Međutim, ako se istim primjerima priđe kao geoinformacijama, jasno je da su prve predodžbe bile na krivome tragu. Budući da su istaknuti pojmovi oronimi, zamislimo li se nad njima, na tragu smo vizualizacije brdsko-planinskog prostora Bosne i Hercegovine. Dok je teže dokučivo značenje oronima u kojima je motiv imenovanja metafora ili je osnova postala arhaizam, u semantički prozirnim oronimima se lako stvaraju mentalne slike, jasne i idilične. Posebno se prilazi antropomorfnim metaforama u oronimiji, koje su dokazom kako oronimi često mogu da zavaraju, jedno da pokazuju i govore a drugo budu i znače. Zato je nužno prilaziti im s najvećim oprezom. S tim u vezi, u radu se analiziraju oronimi motivirani geomorfološkim obilježjima prostora, utvrđuju se apelativi, značenja, kategorizacija, nadmorska visina i ubikacija. Analiza imena prirodnih uzvisina u Bosni i Hercegovini neće samo unaprijediti onomastička istraživanja nego će ponuditi i zaključke za valorizaciju turističkog potencijala u Bosni i Hercegovini. Definirane skupine oronima koji referiraju na atraktivne geolokalitete i geodiverzitet uopće, mogle bi poslužiti razvoju geoturizma.

Ključne riječi: orografski apelativi; onomastika; oronimi; semantičko-motivacijska analiza; imenovanje; antropooronimi

* Rad je prezentiran na Naučnoj konferenciji „Društvene i humanističke nauke pred izazovima 21. stoljeća“ koja je održana na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Tuzli 12. 12. 2025. godine.

UVOD

Oronimija često pouzdanije nego išta drugo, govori o odnosu čovjeka prema prirodi, načinu na koji ju čovjek percipira, doživljava i kako se u njoj projicira. Temeljem toga, oronimiju je moguće čitati kao geomorfološki opis nekoga kraja, pri čemu svaki oronim doprinosi opisivanju georaznolikosti. Na taj način oronimija kao sveukupnost oronima nekoga kraja može poslužiti i kao kriterij vrednovanja georaznolikosti istoga kraja, nudeći geoinformacije za valorizaciju turističkog potencijala. Tim tragom, u radu se prilazi oronimima koji identificiraju uglavnom netaknut, neistražen i nepoznat prostor bosanskohercegovačkih planina. U ovoj skupini onima mnogo je referenata sa svojim imenima koji su poznati samo pasioniranim planinarima. Čak ni na geografskim kartama, osim imena planina, često nisu zabilježena imena planinskih vrhova i drugih orografskih referenata, koji su inače vrlo važni za planinarstvo i druge popularizirane planinarske aktivnosti kao što su trail-trke, hiking, trekking i dr. Ovo je jedno od onomastičkih polja koje je neopravdano zanemareno pa s tim u vezi i slabo istraženo. Uzrok takvoj situaciji je nepostojanje međudisciplinarnе saradnje i naučnog dijaloga između disciplina koje su srodne onomastici, i najvažnije nepostojanje dobre volje i osnaženog interesa onomastičara. Rezultati istraživanja u ovoj domeni ne bi samo koristili kao baza podataka za različite onomastičke i jezičke potrebe, nego bi mogli potaknuti i turističku potražnju. Naime, kako svjedočimo buđenju svijesti i otporu lokalnih zajednica protiv masovnog turizma, istovremeno svjedočimo i okretanju novim oblicima turizma, tzv. turizmu malih formi. S tim u vezi, promoviranje atraktivnih geolokacija bi moglo unaprijediti potencijal geoturizma u Bosni i Hercegovini.

KORPUS ISTRAŽIVANJA

Oronimi su ekscerpirani s topografskih karti koje je u drugom dopunjenom izdanju, u mjerilu 1:25.000, izdao Vojnogografski institut u Beogradu 1976. godine. Za područje Bosne i Hercegovine izrađeno je 426 listova, u četverbojnoj varijanti sa svim elementima sadržaja, pri čemu efektivna površina svakog lista iznosi oko 140 km² zemljišta. Kao vjerodostojan i relevantan službeni dokument, karte su poslužile za oblikovanje pouzdanog korpusa. Ovi su izvori praćeni, provjeravani i dopunjavani preko GPS tehnologije te iz sadržaja monografija prof. dr. Dalibora Balliana *Zemlja planina Bosna i Hercegovina* (2016) i *Polja i visoravni Bosne i Hercegovine* (2024). Za potrebe rada ekscerpirano je 273 oronimskih metafora kojima su imenovani

različiti reljefni oblici diljem Bosne i Hercegovine. Također, ekscerpirano je ukupno 529 oronima koji su motivirani geomorfološkim obilježjima prostora.

OPIS ORONIMA

Oronim je u popisu temeljnih onomastičkih pojmova UNGEGN-a (*United Nations Group of Experts on Geographical Names Working Group on Terminology*) definiran kao 'ime koje se odnosi na prirodno uzdignute objekte, kao što su gora ili brdo', dok ICOS (*International Council of Onomastic Sciences*) ima nešto precizniju definiciju prema kojoj je oronim 'ime vertikalno oblikovane strukture zemljine površine (imena gora, gorskih lanaca, visoravni, brda, stijena i dr.)'. Oronim je najdetaljnije definiran u OSTSO-u (*Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika* 1983: 110) kao 'vlastito ime vertikalnih reljefnih oblika zemljine površine i morskog dna (orografska cjelina, planina, planinski kraj, brežuljkasti kraj, greben, planinski vrh, brdo, stijena, kamen, kosa, dolina, kotlina, klisura, klanac, provalija, ponor, bezdan, nizina, ravnica, ravničarsko zemljište, visoravan, bazen itd.)'. Unutar ovako postavljene definicije potrebno je obratiti pozornost na upotrebu onomastičkoga nazivlja: 1. *oronim* je kategorija toponima, ime prirodnog uzvišenja i s njime povezanog reljefnog oblika; 2. *speleonimi* su potkategorija oronima tj. imena pećina/špilja; 3. *agronimi* su potkategorija oronima tj. imena ravničarskog zemljišta, ravnica i polja, koja imaju ili su imala odliku kultiviranja; 4. *orohodonimi* su potkategorija oronima tj. imena planinskih staza i penjačkih ruta. Ovome nazivlju treba pridodati *oronimiju* kao cjelokupnost oronima, i *oronomastiku* kao dio toponomastike koji proučava oronime, obrasce njihovog nastanka, razvoja i funkcioniranja.

Treba istaći i to da je oronimija među najmlađim granama onomastike. Kako se iz esencijalnih potreba voda u najrazličitijim prirodnim oblicima kroz historiju definirala kao mjesto okupljanja, upravo su u riječnim dolinama nagonski stvarana prva naselja. Po kauzalnosti nastajala su imena naselja kao i imena voda, što je podrazumijevalo utvrđivanje ojkonimije i hidronimije. Međutim, ljudi su s brdsko-planinskim predjelima imali drukčije iskustvo. Dok su mjesta oko vode bila mjesta okupljanja, planine, brda, prijevoji, klisure, klanci i druge strmeni, razdvajale su ljude, determinirali ih, sprečavali u kretanju. Bilo da su značajnim dijelom godine bili prekriveni snijegom ili maglom, obrasli grmljem i šibljem, prekriveni kamenitim ili tlom s malo zemlje, ljudi su bili slabije zainteresirani za takva mjesta. S druge strane, u starome vjerovanju ta su mjesta odredili kao mjesta okupljanja bogova i fantastičnih

bića (vila, zmajeva i nemani) što je ljude i iz strahopoštovanja, udaljilo od gorovitih uzvišenja. Posljedično, takva mjesta su sporadično imenovana zbog čega se i oronimija definirala kao novovjekovna naučna poddisciplina. Primjerice, dok sačuvana pisana svjedočanstva iz srednjega vijeka potvrđuju prilično bogatu toponimsku građu, imena planina se iznimno rijetko spominju, npr. Povelja hercega Stjepana Kosače je pisana 19. jula 1453. u Pivi, na planini Pišči, a Povelja vojvode Ivaniša Pavlovića na planini Bujak, 29. septembra 1442. Uglavnom su korišteni apelativi kao opće imenice u značenju različitih oblika uzvisina, npr. u donjoj gori piše dijak Grubač za vojvodu Sandalja, 30. maja 1420. u Sokolu.

Uprkos tome što je onomastička analiza oronima važan alat u rješavanju mnogih problema lingvistike, historije, etnografije i geografije te pruža niz vrijednih podataka i naučnih dokaza, potrebno je istaći kako je oronimija najmanje istražena onomastička disciplina te da su oronimske analize u bosnistici malobrojne i novijeg postanka.

OROGRAFSKI APELATIVI U SAVREMENOJ ORONIMIJI

Budući da tlo Bosne i Hercegovine karakteriziraju gusto i posvuda rasprostranjeni brežuljci, brda, gore i planine, zasigurno je u prošlosti, bez GPS-a, navigacije za planinarenje, bilo vrlo izazovno kretati se u takvom prostoru. Iz potrebe za snalaženjem i orijentiranjem, domaći je čovjek razvio specifično nazivlje kojim je imenovao geomorfološke oblike koji su ga okriživali. Tako je moguće, prateći tragove u osnovama oronima, odgonetati kako su se ljudi u prošlosti kretali kroz staze i bogaze, prelazili brda i doline, snalazili se i orijentirali u gorskom prostoru. Upravo su se iz tih potreba geografski apelativi oronimizirali, tj. postali su imena u službi identifikacije i komunikacije.

Važnosti iz vanjezičke stvarnosti imale su iznimno snažan odraz na leksičko bogatstvo jezika u svakoj ljudskoj zajednici. To se može uzeti predvidljivim, jer ljudi žive u određenoj prirodnoj okolini čija obilježja bitno utječu na dinamiku i kvalitet života o kojima se po nužnosti govori u zajednici. Na taj način jezik služi ljudima, pa kao sredstvo sporazumijevanja zadovoljava potrebe zajednice za što preciznijim imenovanjem. Tako se jezik razvija istodobno s ljudima. S tim u vezi, dobro je poznata prirodna veza između razvoja geografske terminologije i uloge odgovarajućih geografskih činjenica u životu zajednice. U pravilu, za svaki narod, terminologija je povezana s neposrednim prostornim iskustvom i glavnim oblicima utvrđivanja, odbrane i gospodarstva na tom prostoru. U bosanskohercegovačkom napose graničarskom/krajiškom povijesnom iskustvu visine su jamčile uspješne odbrambene

strategije zbog čega su fortifikacijski objekti građeni na uzvišenjima kao prostorima kontrole i sigurnosti, nasuprot širini partera/ravnice koja se povezuje s izloženošću i nesigurnošću. Ravnica nije prostor sreće u bosanskohercegovačkom povijesnom iskustvu zbog plavljenja brojnih rijeka ili napada neprijatelja. S druge strane, visine su u prostornome iskustvu Bosanaca i Hercegovaca dobile iznimno pozitivan vrijednosni predznak. Primarno zbog orijentacije u prostoru: kao masivni takvi su se pejzaži vizuelno lako pamtili zbog čega se, u onomastičkom smislu, s njima sve upoređivalo. Sekundarno zbog čestih izlivanja rijeka u ravnica (korita rijeka su urađena u relativno bliskoj prošlosti) i konstantnih napada neprijatelja. Ljudi su se iz nužde povlačili na uzvišenja jer su pružala kontrolu i sigurnost. Tome još treba pridodati i potrebe stočarstva, jednog od glavnih oblika privređivanja. Nužnost odvođenja stoke na pašu, odnosno utvrđivanja stanova i koliba kao sezonskih naseobina, Bosance i Hercegovce tijesno su vezali za brdsko-planinske krajeve. Naposljetku, ljude je u brda i planine tjerala i radoznalost. U želji da vidi šta je to gore, više, dalje, čovjekovu znatiželju je dodatno poticao misticizam, povezan s religijom. Skoro su sva mnogobožaka vjerovanja bilježila vrhove planina kao staništa bogova.

U nastavku se donose primjeri oronima koji su motivirani leksemama iz semantičkih polja ‘uzvišenje’, ‘ulegnuće’ i ‘zaravan’ a odnose se na geografski teren. Uz oronime je navedena nadmorska visina i planina kojoj pripadaju, orografski apelativ koji je poslužio kao motiv u procesu imenovanja, te apelativno značenje da bi se mogao pratiti semantički talog, odnosno pozadinska slika oronima. Definicije geomorfoloških pojmova prate radove: *Prilog rečniku srpskohrvatskih geografskih termina* (1970) i *Anatomska leksika u srpskohrvatskoj onomastici* (1970) Velimira Mihajlovića, *Geografski termini u toponimiji kajkavskog područja* (1976) Antuna Šojata, *Bogatstvo geografskih apelativa na području jezerske visoravni* (1976) Dragomira Vujičića, *Rečnik savremene geografske terminologije* (2001) Natalije Mastilo i *Orografske apelativi u savremenoj ilijaškoj toponimiji* (2023) Nihade Ibrišimović, vodeći računa o specifičnom mjesnom značenju. Kako su fiziogeografska svojstva zemljišta na kojem se prostiru bosanskohercegovački dijalekti uvjetovala različitu distribuciju pojedinih geografskih naziva, jasno je da su se i nazivi javljali u specifičnom lokalnom ili dijalekatskom značenju. S tim u vezi, u konačnim definicijama apelativa vodilo se računa i o tome kako je postojeći inventar naziva iz geografske nomenklature prilagođen domaćem krajoliku. Tablični prikaz na kraju rada donosi abecedni popis planina i njihovu preciznu ubikaciju definiranu rasterskim modelom podataka.

ODRAZI OROGRAFSKIH APELATIVA U ORONIMIJI U ZNAČENJU ‘UZVIŠENJE’

Iz svih ranije navedenih razloga, uzvišenja su značajno utjecala na bogatstvo leksike, stekavši najveću diferencijaciju. Jezička je heterogenost bitno utjecala na onomastičku, pa je oblikovana i prilično izražajna oronimija. U analiziranome korpusu potvrđeno je trideset i osam orografskih apelativa u značenju uzvišenja, te tri stotine dvadeset i jedan oronim. Najproduktivnije osnove u tvorbi oronima su kosa (52), vrh (49), brdo (44) i planina (30). Prema tvorbi najčešće su to sintagmatski ili oronimi polusloženice. U korpusu su potvrđeni sljedeći oronimi:

BILO ‘uzvišenje zaobljenih vrhova koji određuju smjer pružanja’ > *Ivan-bilo* (1012 m, Ivan-planina); BRDO ‘uzvišenje veće od brijega, nadmorske visine od 200 do 500 m, vezano s okolnim planinskim masivom’ > *Banj-brdo* (643 m, Majevisa), *Batalovo brdo* (934 m, Igman), *Borovno brdo* (1796 m, Zelengora), *Brezovo brdo* (756 m, Ormanj), *Bukovačko brdo* (1627 m, Galica), *Crno brdo* (1966 m, Vran), *Debelo brdo* (962 m, Ozren kod Sarajeva; 1246 m, Bjelašnica; 1597 m, Visočica; 1650 m, Bitovnja; 1650 m, Bjelašnica; 1854 m, Jahorina; 1909 m, Dobruška Vranica; 1917 m, Treskavica; 1952 m, Vran), *Djedovo brdo* (1277 m, Djedovo brdo), *Đurino brdo* (522 m, Čemerska planina; 1533 m, Igman), *Golo brdo* (1300 m, Romanija; 1420 m, Igman; 276 m; 722 m, Majevisa), *Gostino brdo* (308 m, Velež), *Hajdučko brdo* (594 m, Majevisa), *Ilijino brdo* (1424 m, Treskavica), *Ječmeno brdo* (1498 m, Ivan-planina), *Klekovo brdo* (1864 m, Jahorina), *Kruščičko brdo* (1190 m, Pliješ), *Lokvansko brdo* (1463 m, Igman) *Lokvanjsko brdo* (1859 m, Bjelašnica), *Ljeljen brdo* (1311 m, Romanija), *Malo brdo* (1498 m, Ivan-planina), *Marino brdo* (1789 m, Dinara), *Medino brdo* (1427 m, Čabulja), *Oblo brdo* (1591 m, Bitovnja; 876 m, Čabulja), *Pešti-brdo* (2039 m, Čvrstica), *Šiljato brdo* (901 m, Udrč), *Trešnjevo brdo* (1100 m, Igman), *Veliko brdo* (464 m, Radoč; 1862 m, Visočica), *Vjetreno brdo* (1968 m, Bjelašnica), *Zečevo brdo* (601 m, Konjuh), *Zeleno brdo* (1537 m, Čvrstica); BRIJEG ‘osamljeno uzvišenje do 300 m nadmorske visine, manjeg obima od brda; omaleno brdo’ > *Čiburov brijeg* (1210 m, Meorše), *Debeli brijeg* (1800 m, Bjelašnica), *Opaljeni brijeg* (1570 m, Vran), *Vučiji brijeg* (1406 m, Golija); BUS(EN) ‘gruda zemlje prekrivena travom; manje travnato uzvišenje’ > *Busija* (346 m, Vučijak kod Odžaka; 845 m, Majevisa); GORA ‘uzvišenje obraslo šumom s visinom iznad 500 m; arhaičan naziv *gora* ima dvostruko značenje jer u puku označuje i uzvišenje i šumu’ > *Crna gora* (1498 m; 1651 m), *Jelovča-gora* (1488 m, Pliješ), *Međugorje* (1860 m, Bjelašnica), *Ravna gora* (1368 m, Radalj-planina), *Suha gora* (1127 m,

Suha gora), Sveta gora (875 m, Velež), *Šiša gora* (1388 m, Šiša gora), *Zelengora* (2014 m, Zelengora); G(R)OMILA '1. humak od zemlje ili kamenja, karakteristične za krčevine na kršu; 2. prethistorijski grobni humci' > *Gomila* (860 m, Čabulja), *Gomile* (1300 m, Velež), *Mliječna gomila* (1044 m, Čabulja), *Šatorova gomila* (358 m, Dubravska visoravan), *Gromile* (1453 m, Ljubuša), *Gromilice* (1842 m, Vitreuša), *Vlaška gromila* (1919 m, Vlašić), *Vučija gromila* (1148 m, Treskavica); GREBEN '1. zaobljen vršni dio brda ili planine; 2. uspon bez rastinja u planini' > *Greben* (1290 m; 1350 m, Čvrstica), *Grebenje* (1260 m, Visočica); GREDA 'vršni dio uzvišenja; hrbat' > *Greda* (1000 m, Čabulja; 1265 m, Raduša; 1843 m, Šator), *Babina greda* (1416 m, Čabulja; 1411 m, Šator), *Bijela greda* (1600 m, Cincar), *Ljuta greda* (1740 m, Vlašić), *Trivanova greda* (1136 m, Ujilica), *Vranjuša-greda* (1627 m, Šator); GRIČ 'stjenovito uzvišenje' > *Gričulja* (289 m, Vučijak kod Odžaka); HUM 'osamljeno i istaknuto uzvišenje na naplavnim ravnicama, korozijskim zaravnima i poljima u kršu' > *Grbavi hum* (1450 m, Bjelašnica), *Hum* (436 m, Velež; 1280 m, Hum; 1422 m, Ravna planina), *Humac* (1250 m, Treskavica), *Humski vrh* (1281 m, Hum), *Ljuti hum* (1054 m, Čvrstica), *Mali Humac* (785 m, Čabulja), *Veliki humac* (938 m, Čabulja), *Zahumače* (1300 m, Treskavica), *Zahumsko sedlo* (1225 m, Raduša); KIKA 'planinski vrh, isturena stijena' > *Kik* (1038 m, Romanija; 854 m, Čemerska planina; 1517 m, Proslapska planina), *Kikelj* (830 m, Ravan-planina), *Kicelj* (1235 m, Vilenica; 303 m, Majeveca); KITA '1. uzvišenje koje se ističe u planinskom lancu; vrh brda ili planine; 2. mjesto na uzvisini na kojem ima dosta lišća, lisnatih grančica, cvjetova ili plodova koji vise kao kite' > *Kita* (1150 m, Visočica, 1511 m, Vran; 856 m, Graščica); KLADA 'strana brda; kosa' > *Klade* (1278 m, Romanija), *Kladice* (786 m, Čvrstica), *Kladno* (1135 m, Jahorina); KOM 'vrh uzvisine' > *Kom* (1820 m, Visočica), *Komić* (1635 m, Visočica; 1000 m, Igman); KOSA 'blaga padina brijega ili gorskog uzvišenja koja se postupno spušta i prelazi u ravnicu' > *Alibegovića kosa* (563 m, Grmeč), *Alkina kosa* (1700 m, Bjelašnica), *Babina kosa* (550 m, Kozara), *Bečarska kosa* (507 m, Konjuh), *Blizanske kose* (1248 m, Romanija), *Bundina kosa* (1675 m, Staretina), *Čmiljeva kosa* (1689 m, Bitovnja), *Debela kosa* (1100 m, Tmor-planina; 1500 m, Bitovnja; 493 m, Konjuh), *Draga kosa* (2217 m, Čvrstica), *Gabelska kosa* (1370 m, Bitovnja), *Gola kosa* (1469 m, Čabulja; 1539 m, Lunjevača; 1553 m, Malovan; 1651 m, Crna gora), *Grabova kosa* (1000 m, Velež), *Jarčina kosa* (1581 m, Bitovnja), *Javorova kosa* (1435 m, Jadovnik; 1562 m, Golija), *Jelina kosa* (1405 m, Čvrstica), *Jezerska kosa* (500 m, Konjuh), *Kolobrića kosa* (1362 m, Lib-planina), *Kolokova kosa* (1347 m, Zavelim), *Kose* (1175 m, Igman), *Krepana kosa* (1750 m, Bjelašica), *Kriva kosa* (1280 m, Vran), *Medveja kosa* (1387 m, Bitovnja), *Mrka kosa*

(1000 m, Ravan-planina), *Mrtvljanska kosa* (1100 m, Tmor), *Muzeljska kosa* (898 m, Majeveica), *Opaljena kosa* (500 m, Kozara), *Opaljene kose* (1571 m, Vran), *Oštra kosa* (1501 m, Čabulja; 1579 m; Divan-planina), *Ravna kosa* (1000 m, Ujilica), *Slatka kosa* (1674 m, Cincar), *Smiljeva kosa* (1871 m, Zec-planina), *Široka kosa* (1209 m, Čabulja; 1383 m, Ljubuša), *Tanka kosa* (1100 m, Čabulja; 550 m, Ozren kod Prnjavora), *Tisova kosa* (550 m, Kozara), *Trnova kosa* (1131 m, Čabulja), *Velika kosa* (1287 m, Lib-planina; 1706 m, Vitorog; 1682 m, Čabulja), *Vidova kosa* (1126 m, Čabulja), *Vilin-kosa* (1373 m, Čabulja), *Vražija kosa* (1323 m, Romanija), *Zelena kosa* (850 m, Velež), *Zelenikova kosa* (1418 m, Ljubuša); KRŠ ‘kamenito uzdignuto zemljište’ > *Krš* (1341 m, Bjelašnica; 1349 m, Zvijezda; 1372 m, Romanija), *Krši* (1428 m, Raduša), *Kršić* (1009 m, Romanija); *Oštri krš* (780 m, Konjuh), *Sijedi krš* (692 m, Trebava); LAZ ‘krčevina na strmoj strani uzvišenja, u vidu prosjeka/staze preko kojeg se prelazilo’ > *Lazine* (903 m, Tmor-planina), *Grubolaz* (1450 m, Čvrsnica), *Ravni laz* (1031 m, Tajan); LASTVA ‘krčevina na strmoj strani, u vidu prosjeka/staze’ > *Lastve* (1800 m, Bjelašnica), *Teleća lastva* (1905 m, Velež); LOM ‘krševit, vrletan, gudurast, skoro neprohodan predio na strmini, prekriven nanosom kamenica’ > *Lom* (1522 m, Klekovača), *Lomovi* (683 m, Berberuša; 1511 m, Bjelašnica), *Polom* (1465 m, Velež), *Uzlomac* (1002 m, Uzlomac); LJUT ‘stjenovita i teško prohodna strana uzvišenja; kraško područje s naglašenim žljebastim udubljenja i ostrim bridovima; hrid; litica’ > *Ljutica* (1238 m, Sušica); MAJ(A) ‘šumovito uzvišenje, planinski vrh’ > *Majeveica* (916 m, Majeveica), *Majevi* (1337 m, Visočica); OSOJE ‘dio uzvišenja na koji Sunčeve zrake padaju pod malim kutom ili je potpuno u sjeni; sjenovita strana nekog mjesta’ > *Osoje* (918 m, Ozren kod Prnjavora; 970 m, Velež), *Rudinsko osoje* (500 m, Hrgud), *Crno osoje* (1150 m, Treskavica), *Debelo osoje* (551 m, Udrin-planina); OZREN ‘mjesto na uzvišenju odakle se pruža širok pogled na okolinu; vidikovac’ > *Ozren* (1534 m, Ozren kod Sarajeva; 918 m, Ozren kod Doboja; 593 m, Ozren kod Čitluka); PLANINA ‘veliko kopneno uzvišenje iznad 500 m nadmorske visine, koje obično ima više vrhova’ > *Baćina planina* (1530 m), *Bič-planina* (1365 m), *Budoželjska planina* (1254 m), *Busovačka planina* (1650 m), *Čelinska planina* (1360 m), *Čemerska planina* (1465 m), *Divan-planina* (1606 m), *Djedinska planina* (1180 m), *Dnolučka planina* (1347 m), *Gajeva planina* (1280 m), *Glogova planina* (771 m), *Gola planina* (1478 m), *Husad-planina* (1534 m), *Ivan-planina* (1534 m), *Kovač-planina* (1323 m; 1532 m), *Krug-planina* (1454 m), *Lib-planina* (1481 m), *Ljubinska planina* (833 m), *Međuplanina* (1650 m), *Proslapska planina* (1517 m), *Pašina planina* (2070 m), *Radalj-planina* (1368 m), *Ravan-planina* (1305 m), *Ravna planina* (1422 m), *Ruda-planina* (1273 m; 1422 m), *Sljemenska*

planina (1307 m), *Studenska planina* (1323 m), *Toholjska planina* (1414 m), *Vučija planina* (1398 m), *Zec-planina* (1871 m); PLAZ 'padina, strana, strmina' > *Plazenica* (1765 m, Plazenica); PLIJEŠ 'goletno, pusto, prazno zemljište na uzvišenju; predio bez drveća' > *Gola Plješevica* (1648 m, Plješevica), *Plješevica* (1562 m, Plješevica), *Pješevica* (544 m, Majeveca), *Pleševac* (1605 m, Ivan-planina), *Pliješ* (1717 m, Pliješ), *Pliješa* (1055 m, Hrgud); POČIVALO 'mjesto na brdu koje služi za odmor' > *Počivala* (864 m, Romanija), *Počivaljka* (1070 m, Šator); PRISOJE 'osunčana strana nekog uzvišenja; mjesto koje je izloženo Sunčevim zrakama; strana uzvisine okrenuta suncu' > *Prisoja* (492 m, Ozren kod Prnjavora), *Prisojak* (606 m, Ozren kod Prnjavora), *Prisoje* (1200 m, Igman); RAT 'početak kose; uzvišenje na spoju dolina' > *Rat* (600 m, Inač; 578 m, Čvrsnica), *Zaratje* (549 m, Berberuša), *Zečiji rat* (1274 m, Smolin), *Dugi rat* (1200 m, Treskavica), *Krivi rat* (1000 m, Ivan-planina), *Rt* (1360 m, Lebršnik); SLJEME 'vršni dio uzvišenja' > *Sljemenska planina* (1307 m), *Šlime* (1779 m, Dinara), *Šljemena* (1425 m, Ivan-planina), *Veliko šljeme* (1534 m, Ivan-planina), *Šemešnica* (1815 m, Cincar); STIJENA 'odsjecita kamena strmen' > *Bijele stijene* (1661 m, Čabulja; 347 m, Čvrsnica), *Crne stijene* (488 m, Čvrsnica), *Djevojačka stijena* (2058 m, Treskavica), *Djevojačke stijene* (1427 m, Bjelašnica), *Doljanske stijene* (1144 m, Ormanj), *Kozje stijene* (1100 m, Tmor-planina), *Mokre stijene* (1878 m, Visočica), *Nikoline stijene* (1908 m, Treskavica), *Pukle stijene* (1150 m, Treskavica), *Šuplja stijena* (974 m, Ormanj); STRANA 'dio od vrha do podnožja brda; strmina' > *Crna strana* (1500 m, Romanija), *Strane* (1100 m, Gostina planina; 1354 m, Igman; 1717 m, Bjelašnica), *Čiste strane* (1088 m, Velež), *Jagodna strana* (1500 m, Bjelašnica), *Kozje strane* (1020 m, Lelija; 2013 m, Zelengora), *Kozja strana* (1311 m, Dimitor), *Ljuta strana* (850 m, Ozren kod Sarajeva); TAJAN 'greben'¹ > *Tajan* (1297 m, Tajan); VIS 'najviši dio uzvišenja' > *Vis* (1534 m, Husad-planina; 968 m, Tmor-planina), *Visin* (1700 m, Bjelašnica), *Visija* (1114 m, Lastavica), *Visočica* (1967 m), *Visojevica* (1449 m, Ozren kod Sarajeva), *Visovac* (731 m, Čemerska planina), *Mali vis* (2014 m, Vran), *Veliki vis* (1966 m, Vran), *Pradjedov vis* (1277 m, Djedovo brdo); VRH 'najviša tačka nekog uzvišenja' > *Aćimov vrh* (1635 m, Jadovnik), *Bijeli vrh* (1272 m, Konjuh), *Crni vrh* (1321 m; 1100 m, Visočica; 1026 m, Ozren kod Sarajeva; 1227 m, Ravan-planina; 1332 m, Pliješ; 1490 m, Šator; 1547 m, Ljubuša; 1604 m, Grmeč; 1625 m, Busovačka planina; 1646 m, Igman; 1646 m, Radovina; 1731 m, Vlašić; 1908 m, Bjelašnica; 1812 m, Kujača), *Crni vrhovi* (1761 m, Vitorog), *Crnovrh* (1797 m, Ljubuša), *Demirov vrh* (1674 m, Obzir), *Goli vrh*

1 Usp. Brozović Rončević i dr. (2011: 648)

(1365 m, Bič-planina; 1502 m, Baba; 1601 m, Jadovnik), *Hamzin vrh* (1543 m, Hrbina), *Humski vrh* (1281 m, Hum), *Jablanov vrh* (1621 m, Obzir), *Jablan-vrh* (1806 m, Radovina), *Jastrebov vrh* (1621 m, Radovina), *Jezerski vrh* (1956 m, Zelengora), *Razvršće* (1565 m, Ravašnica), *Razvršje* (1388 m, Šiša-gora), *Srednji vrh* (1762 m, Radovina), *Suhi vrh* (1433 m, Ranče-planina), *Suovrh* (1254 m, Krug-planina), *Tisov vrh* (1707 m, Lunjevača), *Trojvrh* (1821 m, Treskavica), *Uglješin vrh* (1858 m, Zelengora), *Veliki javorni vrh* (1477 m, Pakline), *Veliki Vrh* (1890 m, Golija; 1590 m, Mužnica; 1654 m, Ujilica; 1726 m, Bjelašnica), *Vrh* (1107 m, Vučjak), *Vrhovi* (814 m, Čemerska planina; 1212 m, Romanija; 1596 m, Bjelašnica), *Vršak* (1576 m, Ljubuša; 1732 m, Radovina), *Vršani* (508 m, Majeвица), *Zeleni vrh* (1585 m, Vitreuš), *Zlovrh* (1525 m, Žepska planina); VRLET ‘strmo, kamenito, teško prohodno mjesto’ > *Vrletije* (1254 m).

U prethodnom popisu mnogo je geografskih objekata kod kojih oronimi kao oznake ne odgovaraju naučnom opisu njihova sadržaja. Tako su npr. potvrđeni oronimi: *Debeli brijeg* (1800 m), *Banj-brdo* (431 m), *Hum* (436 m), *Humac* (1250 m), *Sveta gora* (875 m), *Udrin-planina* (799 m), u kojima se jasno vidi da *hum* imenuje objekt koji je viši od onoga kojeg imenuju *brijeg*, *brdo* i *planina*, da je uprkos deminutivnoj tvorbi *humac* viši od *huma*, *brdo* od *gore*, *gora* od *planine*. Nekorektnima se čini npr. pleonazam *Mali Humac* ili oksimoron *Veliki Humac*. Međutim, geografi, terminolozi i standardolozi u bosankome jeziku jedinstvenog su promišljanja u vezi s ovakvim anomalijama. Iako se rješenja trebaju temeljiti na načelu pravilnosti, uzoritosti i dosljednosti, njihove su normativne preporuke na strani pučkoga rješenja, jer na njih gledaju kao na narodno blago i nacionalnu jezičku baštinu. Ovakva skrb o narodnome jeziku je korisna, ali ne treba nas navesti da povjerujemo u ono što nije istina. S tim u vezi, važnim se čini istaknuti da su u naučnom, hipsometrijskom sistemu naziva za uzvisine *hum* i *brežujak* istoznačnice i referiraju na uzvisine do 200 metara nadmorske visine, slijede *brijeg* i *brdo* koji mogu sezati od 200 do 500 metara nadmorske visine (s razlikom u tome što je brdo s više vrhova i povezano s drugim obroncima, dok je brijeg s jednim vrhom i osamljen), iznad su *gora* i *planina* kao najviše uzvisine i bliskoznačnice (Kalmeta 1983). Iako se od Konstantina Porfirogeneta u literaturi ustalilo mišljenje da je *planina* svaka uzvisina iznad 500 m, prema savremenoj morfološko-hipsometrijskoj ljestvici naziva za uzvisine, *gorom* se naziva uzvisina između brda i planine, nadmorske visine između 500 i 1000 m (Kalmeta 1999). U oronimiji supostojе oba pojma, pritom nije moguće govoriti o morfološko-hipsometrijskim obilježjima koja su u procesu imenovanja razlikovala goru od planine. I jedan i drugi naziv se javljaju za ‘šumom

obrastao, brdovit predjel s nadmorskom visinom iznad 500 m', s pretpostavkom da je gora u ranijoj fazi razvoja jezika u obliku psl. **g^worā* značila 'stijena, kamen', a planina u obliku psl. **polnъ* bila u značenju 'pustog predjela'. Obje lekseme su spontanom razvojem jezika zabilježile semantičku ekstenziju, načinom da su vremenom slabile njihove prvobitno određene precizne funkcije. A kada riječi gube na intenzitetu i preciznosti značenja, dobijaju na širenju, ekstenzitetu opsega značenja. Najprije je *gora* počela značiti 'uzvišenje obraslo gustom šumom na kojem nije bilo značajnije ispaše'. Tamo gdje je prestajala šuma, počinjali su polja, zaravni i pašnjaci koji su imenovani iz osnove *plan-*. Nastale su tvorenice *plana* 'polje, poljana', *proplanak* 'manja čistina na rubu šume ili u šumi', umanjenica *planica* 'zaravan', i uvećanica *planina* 'visoravan'. Vremenom je *planina* zabilježila ekstenziju značenja i počela označavati općenito predjele s nadmorskom visinom iznad 500 m.

U slavenskome je korpusu leksema *krš* potvrđena prilično rano. U slovenskoj ispravi iz 949. godine je napisano: *Gusarje in roparje s Krasa*, u tekstu na latinskom: *piratas de Carsis et robatores* (Rogić 1957: 98). Razvidno, riječ *kras* u to vrijeme znači geografsku oblast ili regiju, što potvrđuje njezinu ranu toponimsku funkciju. U toj je funkciji na tlu Bosne i Hercegovine ova leksema motivirala oronime *Krš*, *Krši*, *Kršić*, *Kršelj*, *Oštri krš*, *Sijedi krš*. Dok imenica *krš* u geografskoj terminologiji označava 'stjenovitu golet na strmoj uzvisini, često s vrtačama i nanosima kamenica i suhog granja' zbog neproduktivnosti terena i neurednosti nanosa na njemu, u narodnom je govoru nastalo preneseno značenje: 1. 'ostatak nečeg razbijenog, skršenog' i 2. 'nered, zapuštenost'. S druge strane, oslanjajući se na dio prema kojem *krš* označava strmo uzvišenje tvorena je i sintagma *kršan čovjek* u značenju 'krupan, snažan, krepak'. Inače, *krš* bilježi mnogo izvedenica: *kršan*, *krvševit*, *kršovit*, *krševitost*, *kršina*, *kršljiv*, *kršlje*. Apelativ *kršlje* motivirao je ojkonim *Kršlje*, međutim, to mjesto nema obilježje stjenovite goleti ali je zemlja dosta kamenita i šljunkovita. Isti je slučaj i s ojkonimom *Krševac* koji je nastao iz pridjeva *krševit*. S tim u vezi, treba preciznije prići definiciji *krša*. Rječnici ga uglavnom definiraju kao 'golet', ali nužno je istaći da *krš* može biti pošumljen i gol. Tako Dinarsku krašku oblast, s najizrazitijim oblicima *krša*, čini sjeverna granica tzv. potpunog *krša*, u oblasti „G. Vrbas – dolina Rame – gornja Neretva – Gatačko polje i dalje na Nikšićko polje. Sjeveroistočno od ove linije nalaze se u BiH prelazni pojasevi tzv. nepotpunog *krša* ili merokarsta u kojem se *krš* javlja sporadično i vezan je za krečnjačke i krečnjačko-dolomitične stijene manje moćnosti... Takav je npr. slučaj sa *kršem* srednjobosanskih visokih planina. Još dalje sjeveroistočno, *krš* je slabije i rjeđe razvijen dok ga u predjelu gromadnih planina i prelaznog peripanonskog brežuljkastog oboda u

sjevernoj Bosni gotovo nema“ (Gašparović i Kapel 1978: 35). Potvrđeni oronimi se upravo nalaze u zoni nepotpunog krša srednjobosanskih planina Bjelašnice (Krš), Raduše (Krši) i Romanije (Krš, Kršić, Kršelj), te na prostoru Konjuha (Oštri krš) i Trebave (Sijedi krš) tj. sjeveroistočnome dijelu Bosne gdje je krš javlja slabije i rjeđe, dok je samo ojkonom Kršlje (Novi Grad) u sjevernoj Bosni gdje krša gotovo i nema. Tu počiva „bit psihologije imenovanja: da se ne imenuje po onom čega je mnogo, već po onom što je netipično, izuzetno da bi upravo stoga na određenom terenu bilo razlikovno“ (Šimunović 1976: 190).

Kad arhaizmi dođu do izražaja

Kategorijalnom preobrazbom kao zasebnim tipom tvorbe, odnosno poimeničenjem i elidiranjem od ‘kosa strana brda/brijega’ nastala je opća imenica *kòsa* u značenju ‘padina brijega ili gorskog uzvišenja koja se postupno spušta i prelazi u ravnicu’. Međutim, *kòsa* je pod pritiskom sinonima *padina* i *strana*, prešla u pasivni leksik kao značenjski arhaizam. Danas ju je moguće potvrditi u oronimima (u korpusu je potvrđeno 52 oronima s ovom sastavnicom) i epizodično u ojkonomiji *Brezova Kosa* kod Cazina. Isto se dogodilo i s apelativom *klada* koji je u značenju ‘padina’ potvrđen u dva oronima *Klade* i *Kladice* i tri ojkonomi *Kladanj*, *Kladari* i *Velika Kladuša*.

Stari geografski termin *kika* ‘greben s ostrim kamenom na vrhu’ također je iščezao iz aktivnoga leksika. Savremeno značenje je ‘dio kose upleten i povezan tako da pada ili strši’ (Čedić 2007: 284). Jednako je *kita* kao geografski pojam koji označava ‘uzvišenje koje se ističe u planinskom lancu; vrh brda ili planine’, danas dijelom pasivnoga leksika. Ova je leksema bilježila i semantička pomicanja te je, prateći tragove u toponimiji, mogla značiti ‘mjesto na uzvisini okićeno krošnjama listova, lisnatih grančica, cvjetova ili plodova koji vise kao kite’. U odnosu na ranija značenja, danas je *kita*: ‘1. cvjetovi vezani u snopić (kita cvijeća); 2. ukras od više niti vezanih u svome gornjem a opuštenih u donjem dijelu; 3. dio kose uvezan vrpcom u jednu cjelinu; 4. žarg. vulg. muški spolni organ (Čedić 2007: 285). U vezi s posljednjim navedenim značenjem, autori Novica Vujović i Goran Drinčić (2024), unutar crnogorske toponimije imena izvedenih iz ove osnove, analiziraju kao toponime građene od anatomske leksike.

Plaza ili *plasa* u ranijoj fazi razvoja jezika je značila ‘padina, strana, strmina i to čistina tj. bez visokog rastinja’. Danas u narodnom jeziku, *plaza* označava ‘sankalište, obronak na kojem se djeca *plazaju* tj. spuštaju saonicama po snijegu’. *Laz* ‘krčevina

na strmoj strani, u vidu prosjeka/staze preko kojeg se prelazilo' nije posvjedočena u savremenim rječnicima bosanskog jezika kao ni *lastva*.

Zaključno, mnogim gore istaknutim apelativima je u savremenom jeziku pridružen drukčiji sadržaj, dok se o zastarjelom sadržaju govori kao o sadržajnom ili značenjskom arhaizmu. Oronimi su rijetki svjedoci da su u ranijoj fazi razvoja jezika imali druga značenja.

ODRAZI OROGRAFSKIH APELATIVA U ORONIMIJI U ZNAČENJU 'ULEGNUĆE' I 'PROVALIJA'

Gdje postoje uzvišenja moraju postojati i ulegnuća, pa iako su visina i masivnost bile glavno razlikovno obilježje u procesu oronimizacije, geografska ulegnuća, žljebasto udubine široke i duboke po nekoliko stotina metara također su poslužile kao produktivne geografske oznake i motivi imenovanja. To svjedoče primjeri:

BEZDAN 'duboka jama' > *Bezdanica* (1424 m, Devetak); DOL 'usamljeno ljevkasto udubljenje u kršu, strmih strana, promjera od nekoliko desetaka do nekoliko stotina metara; vrtača' > *Babin do* (1337 m, Bitovnja), *Babin dol* (1266 m, Igman), *Javorov dol* (1490 m, Igman), *Mrakodoli* (1900 m, Treskavica); ČUKUR 'ulegnuće, rupa, jama' > *Čukurica* (1375 m, Romanija); HALUGA 'šumovita, neprohodna provalija' > *Haluge* (1063 m, Jahorina; 1105 m, Kopito, 1400 m, Bjelašnica); KAMENICA 'prirodno udubljenje u kamenu u kojem se skuplja voda od kiše ili od otopljenog snijega' > *Kamenica* (433 m, Tajan; 1233 m, Jahorina); KLANAC 'uzak, dubok i duguljast usjek među uzvišenjima' > *Klanac* (1300 m, Čvrsnica; 1275 m, Bokšnica); KLISURA 'usko i duboko suženje među strmim stranama uzvišenja; sutjeska' > *Klisura* (1202 m, Čabulja); LEDENICA 'udubljenje u kraškom tlu u kojem je tokom cijele godine temperatura niža od 0 °C, uslijed čega dolazi do zaleđivanja vode prokapnice' > *Ledenica* (1827 m, Crvanj), *Ledenice* (1964 m, Dobruška Vranica); PREVOJ 'pristupačno sniženje, ulegnuće unutar planinskoga grebena ili masiva pogodno za prijelaz; sedlo; samar' > *Previja* (1856 m, Crvanj; 1121 m, Jadovnik; 1570 m, Golija; 2270 m, Volujak), *Previla* (1917 m, Tmor-planina); PRIJEVOR 'uvala između dva brda' > *Prijevor* (1668 m, Maglić); RUPA 'jama; vrtača' > *Rupe* (1328 m, Vitorog; 1493 m, Čabulja; 1824 m, Lebršnik); SNIJEŽNICA 'krška jama u kojima se tokom zime nagomilava snijeg nanošen vjetrom, a zbog slabe cirkulacije zraka zadržava se cijele godine' > *Snežnica* (1488 m, Vlačić), *Sniježnica* (1263 m; 1805 m), *Snježnica* (1600 m, Bjelašnica); TOČILO 'mjesto ljevkasta oblika nastalo spiranjem vode na strmim padinama' > *Brzo točilo* (1350 m, Bjelašnica),

Oboreno točilo (1984 m, Zelengora), *Široka točila* (2297 m, Volujak); VALA ‘spušteno zemljište među brdima’ > *Ravna vala* (1550 m, Bjelašnica); VRTAČA ‘usamljeno ljevasto udubljenje u kršu, strmih strana, promjera od nekoliko desetaka do nekoliko stotina metara’ *Vrtače* (1450 m, Bitovnja).

Zornost prostornog percipiranja predaka omogućila je kasnijem scijentističkom iskustvu sistematičnu terminologiju. Međutim, kroz historiju su neke lekseme prešle u pasivni leksički sloj, druge su svedene na strukovnu leksiku, treće su se zbog pretjeranoga i suvišnog proširivanja značenja (homonimije) udaljile od osnovnoga značenja. Npr. u savremenom jeziku primarno kamenica je ‘kamenčić’, ledenica je ‘ledena siga nastala zaleđivanjem vode koja se cijedi’, haluga, točilo i vala su zastarjelice, itd.

ODRAZI OROGRAFSKIH APELATIVA U ORONIMIJI U ZNAČENJU ‘ZARAVAN’

Da bi se zadovoljile potrebe preciznoga imenovanja reljefa brdovitog kraja, u lingvističkoj terminologiji je došlo do raspodjele značenja i unutar semantičkoga polja ‘ravnica’. Za potrebe leksičke popune značenja ‘ravna površina na uzvišenju; ravno proširenje u brdovitom kraju’ nastale su mnoge bliskoznačnice, ali i istoznačnice – jednakovrijedne izričajne alternative koje svjedoče leksičku kreativnost. Njih je moguće prepoznati u oronimima:

DERA ‘dolina među brdima’ > *Dera* (610 m, Hrgud); DRAGA ‘dugačka dolina oblikovana u manje otpornim stijenama; duboko ravno zemljište u brdu’ > *Badanjska draga* (1100 m, Cincar), *Bješina draga* (1470 m, Ujilica), *Dragača* (745 m, Čemerska planina), *Duboka draga* (1418 m, Malovan), *Malovanska draga* (1600 m, Malovan), *Mijina draga* (1172 m, Čabulja), *Široka draga* (1677 m, Cincar), *Trnova draga* (1190 m, Cincar); GUVNO ‘zaravljeno zemljište okruženo kamenjem’ > *Guvnine* (1898 m, Velež), *Guvno* (1612 m, Bjelašnica), *Kraljičino guvno* (1854 m, Jahorina), *Zlatno guvno* (1650 m, Vranica); LUKA ‘komad plodne zaravljene zemlje među brdima’ > *Luka* (1200 m, Treskavica), *Luke* (707 m, Ormanj; 1011 m, Kopito), *Hajdučke luke* (847 m, Tmor-planina), *Jarčije luke* (1245 m, Velež); PLANA ‘ravno zemljište među brdima’ > *Plan* (1765 m, Jahorina), *Plana* (1170 m, Ivan-planina; 1350 m, Velež; 1030 m, Meoršje), *Plane* (1184 m, Ravan-planina; 1246 m, Romanija; 1618 m, Treskavica); PLOČA ‘kamenita zaravan u nekom brdu’ > *Ploča* (1472 m, Čvrsnica), *Pločno* (1620 m, Ivan-planina; 2228 m, Čvrsnica), *Krstata ploča* (893 m, Ozren kod

Prnjavora); POD ‘zaravan u brdu ili u podnožju brda’ > *Podovi* (1250 m, Romanija; 1300 m, Bitovnja; 1516 m, Visočica; 500 m, Grmeč); RASOJE ‘ravno zemljište izloženo suncu’ > *Rasoje* (1750 m, Lebršnik); RAVAN ‘veće ravno zemljište’ > *Ravan* (1520 m, Ivan-planina), *Ravan-planina* (1305 m); VISORAVAN ‘ravna površina u brdovitom kraju s nadmorskom visinom preko 200 m’ > *Dubavska visoravan* (358 m), *Glasinačka visoravan* (920 m), *Nišička visoravan* (1100 m).

Utvrđena je različita geografska pojavnost apelativnih oznaka. Oronimi koji su tvoreni apelativom *draga* imaju najveću produktivnost u jugozapadnome dijelu, preciznije na potesu Cincar – Malovan – Čabulja – Čvrstica, dok je najzapadnija potvrda zabilježena na planini Ujilica. Apelativ *draga* u značenju ‘kopnena udolina, dolac’ (ERHSJ, ARJ) potvrđen je i u susjednoj Hrvatskoj gdje je zabilježio i semantičko širenje referirajući i na mjesta na samoj obalnoj crti, gdje ‘draga’ „u spoju s morem neminovno završava ‘uvalom’“ (Jurić i Pažanin 2021: 17). Apelativ *draga* nije potvrđen na sjeveroistočnom i istočnom planinskom pojasu u Bosni i Hercegovini, a prema dosadašnjim onomastičkim analizama nisu potvrđeni ni u Srbiji, pa ranije definirani potesi pomaže u određivanju geografije oronima ovoga tipa i moguće ga je definirati graničnim pojasom.

ANTROPOMORFNE METAFORE U ORONIMIJI

Osebnome prepletu motiva iz prirode pridodani su i oni metaforično oblikovani kod kojih je ciljna domena neki objekt reljefa. To su u prvome redu antropomorfne metafore, pa će slučajne alpiniste kroz Bosnu i Hercegovinu, jednako kao i starosjedioca koji nisu skloni onomastičkim studijama, zaintrigirati primjeri antroporona *Glava*, *Zub*, *Ždrijelo*, *Vrat*, *Lakat*, *Pleća*, *Rebra*, *Bubreg*, *Kuk*, *Nožice* i sl., kojima su planinski dijelovi imenovani preko anatomske leksike. Na ovaj se način oronimija može čitati kao knjiga iz anatomije ili zbirka zagonetki. Crpeći iz okoline u kojoj su se rodili i živjeli, Bosanci i Hercegovci su stvorili platformu vlastitoga poimanja postojbine i njezinih vrijednosti u skladu sa svojim vremenom i prilikama kojima su nazočili. Tako su svoj ojkonimski opus načinili slojevitim, stiliziranim i zagonetnim, stvarajući korpus i za područje onomastičke stilistike.

Domaći čovjek je inventivno počeo okolini davati metaforična imena upotrebljavajući nazive za dijelove tijela. Metaforičnost se temeljila na principu preslikavanja po sličnosti (A je B), pri čemu domenu cilja (A) koju treba imenovati, čine uzvišenja, ulegnuća, zaravni ili njihovi dijelovi, a domenu cilja (B) preko koje se

imenuje, čine anatomske lekseme. Sličnost počiva na prepoznavanju fizičke sličnosti reljefa i dijelova ljudskoga tijela. Anatomska leksika metaforiziranjem promiče u orografske apelative a onimizacijom u oronime, preko ustaljenih metaforičkih koncepata: BRDO je GLAVA, PADINE su PLEĆA/REBRA, KLANAC je ŽDRIJELO/GRLO, ISTAKNUTA STIJENA je ZUB/KUK, GREBEN je BUBREG, itd.

BUBREG ‘metaforički geografski termin za mjesto brežuljkastog izgleda’ > *Bubreg* (1851 m, Velež); ČELO ‘metaforički geografski termin za brdo s glavnim proplankom izloženim suncu’ > *Čelopek* (750 m, Čemerska planina); GLAVA ‘metaforički geografski termin za osamljenu uzvisinu ili obli vrh na brdu’ > *Banj-glava* (1771 m, Jahorina), *Bijela glava* (1949 m, Vran), *Biser-glava* (1384 m, Očauš), *Borova glava* (1446 m, Orjen; 655 m, Ozren kod Prnjavora), *Borove glave* (860 m, Ormanj), *Crna glava* (1892 m, Treskavica), *Crnoglav* (1892 m, Prenj), *Debela glava* (1232 m, Raduša), *Glava* (1342 m, Jahorina), *Glava krvavca* (600 m, Kozara), *Glavičine* (1612 m, Visočica), *Glavina* (1380 m, Bačina planina), *Gola glava* (1500 m, Velež; 975 m, Čvrstica), *Havina glava* (1611 m, Bjelašnica), *Ilijina glava* (323 m, Dubravska visoravan; 565 m, Kozara), *Javorska glava* (1651 m, Bjelašnica), *Kamena glava* (1666 m, Baba), *Kamenita glava* (1841 m, Bjelašnica), *Kobilja glava* (1383 m, Vran; 1419 m, Sitnica), *Kozja glava* (1377 m, Malovan; 1567 m, Visočica), *Lipova glava* (689 m, Velež), *Lupoglav* (1740 m, Ivan-planina; 1758 m, Lebršnik; 2102 m, Prenj; 650 m, Grkinja), *Veliki Lupoglav* (1652 m, Romanija), *Mačkova glava* (963 m, Jadovnik), *Mala borova glava* (1463 m, Čvrstica), *Mala glava* (1095 m, Tajan), *Marina glava* (624 m, Behremaginica), *Međeđa glava* (1881 m, Bjelašnica), *Mjedena glava* (1602 m, Vučevo), *Nevjestina glava* (1481 m, Treskavica), *Obla glava* (1816 m, Bjelašnica), *Oštra glava* (1103 m, Čabulja; 1239 m, Romanija), *Ptičija glava* (1533 m, Vran), *Rujaska glava* (1422 m, Ruda planina), *Runjava glava* (1581 m, Bjelašnica; 1908 m, Vran), *Slatinska glava* (710 m, Kozara), *Šiljata glava* (1407 m, Čabulja; 1665 m, Bjelašnica), *Tičija glava* (1254 m, Vrletije), *Tisova glava* (1432 m, Čabulja; 1773 m, Čvrstica), *Trešten-glava* (1800 m, Visočica), *Trščana glava* (663 m, Čvrstica), *Turska glava* (1500 m, Lebršnik), *Velika borova glava* (1510 m, Čvrstica), *Velika glava* (900 m, Ravan-planina), *Videsinova glava* (1043 m, Jadovnik), *Vidova glava* (380 m, Konjuh), *Visoka glava* (1108 m, Velež; 1456 m, Bjelašnica; 1902 m, Lelija; 613 m, Ozren kod Prnjavora), *Vjetrena glava* (1443 m, Ozren kod Sarajeva), *Vučija glava* (693 m, Velež; 1313 m, Golija), *Zečina glava* (1480 m, Treskavica), *Zečija glava* (1766 m, Zec-planina), *Zelena glava* (2103 m, Prenj); GRLO ‘metaforički geografski termin za uski prolaz na nekom brdu ili među brdima iz kojeg se teško izlazi; klanac’ > *Grla* (1047 m, Vran); GLAVICA

‘metaforički geografski termin za osamljenu uzvisinu ili obli vrh na brdu u uma-njenom obliku’ > *Crna glavica* (1734 m, Čvrsnica), *Glavica* (493 m, Behremaginica; 1108 m, Lib-planina; 1278 m, Cincar; 1517 m, Prenj; 1602 m, Visočica; 1699 m, Čvrsnica), *Glavice* (1313 m, Bjelašnica; 1349 m, Ljubuša; 1482 m), *Klekova glavica* (2000 m, Treskavica), *Krajnja glavica* (1087 m, Lib-planina), *Markova glavica* (1402 m, Ljubuša), *Mašena glavica* (448 m, Radoč), *Oštra glavica* (1176 m, Lib-planina), *Proglavica* (1900 m, Bjelašnica), *Ravna glavica* (1126 m, Raduša), *Sočna glavica* (941 m, Čvrsnica), *Sridnje glavice* (1326 m, Ljubuša), *Strmoglavice* (1672 m, Čvrsnica), *Velika glavica* (1893 m, Treskavica), *Zelena glavica* (1405 m, Čvrsnica), *Zelene glavice* (1958 m, Čvrsnica); HRBAT ‘metaforički geografski termin za izdužen greben blagih oblina i uglavnom jednolične visine’ > *Hrbina* (1543 m), *Hrbine* (1265 m, Vran); KUK ‘metaforički geografski termin za izbočenu, istaknutu padinu brda, brijega ili brežuljka’ > *Crni kuk* (1000 m, Ujilica; 680 m, Prenj), *Crveni kuk* (1733 m, Visočica), *Donji kuk* (780 m, Ujilica), *Gornji kuk* (800 m, Ujilica), *Hladni kuk* (1754 m, Bjelašnica), *Kuk* (1400 m, Čabulja; 1851 m, Cincar), *Modri kuk* (1539 m, Vijenac), *Obli kuk* (1750 m, Bjelašnica), *Ogorjeli kuk* (1960 m, Treskavica), *Opaljeni kuk* (2018 m, Treskavica), *Orlokuk* (1323 m, Kovač-planina), *Orlov kuk* (1138 m, Čabulja; 1160 m, Oluja; 1712 m, Treskavica), *Pod kukom* (1369 m, Čabulja), *Ravni kuk* (790 m, Velež), *Spasev kuk* (1506 m, Čvrsnica), *Šuplji kuk* (1581 m, Visočica), *Djevojački kuk* (1969 m, Treskavica), *Vilin kuk* (1267 m, Prenj), *Vjetreni kuk* (1947 m, Bjelašnica); LAKAT ‘metaforički geografski termin za uzdignuto zemljište koje ima oblik lakta ruke’ > *Lakat* (1300 m, Visočica; 728 m, Čabulja); NOGA ‘metaforički geografski termin za izdužen planinski greben’ > *Nožice* (1215 m, Čemerska planina), *Vranja noga* (1650 m, Bjelašnica); PLEĆA ‘metaforički geografski termin za uzdignutu, nagnutu stranu na nekom uzvišenju’ > *Pleć* (700 m, Udrin-planina), *Pleća* (1221 m, Bujak; 1390 m, Bitovnja), *Plećine* (1050 m, Jadovnik), *Velika plećina* (1500 m, Šator); REBRO ‘metaforički geografski termin za stijenu s jasno izraženim slojevima’ > *Rebra* (873 m, Tmor-planina); ROG ‘metaforički geografski termin za istaknutu stijenu koja ima uzak, šiljast vrh’ > *Davidov rog* (1434 m, Golija), *Rog* (1728 m, Vranica); SRT ‘metaforički geografski termin za izdužen greben blagih oblina koji završava sužavanjem’ > *Srt* (962 m, Šuljaga), *Veliki srt* (771 m, Volujak kod Kreševa); TJEME ‘metaforički geografski termin za obli vrh uzvisine’ > *Tjeme* (1326 m, Prenj); VRAT ‘metaforički geografski termin za usku liticu, strmi kameniti dio s dosta klizavog kamena’ > *Borov vrat* (657 m, Čvrsnica), *Brezov vrat* (777 m, Volujak kod Kreševa), *Vratolom* (1494 m, Ozren kod Sarajeva), *Vratolovo* (501 m, Majeveica); ZUB ‘metaforički geografski

termin za istaknutu stijenu' > *Zubac* (1410 m, Orjen), *Zubovi* (1793 m, Treskavica); ŽDRIJELO 'metaforički geografski termin za uski prolaz na nekom brdu ili među brdima iz kojeg se teško izlazi; klanac' > *Ždrijelo* (1550 m, Bjelašnica), *Ždrijela* (1310 m, Ravna planina).

Kao što priroda ne trpi granice, tako ni u njezinu imenovanju nisu postavljene one strogo definirane. Prateći osnovna leksička značenja, po očekivanju je *glava* trebala imenovati brda i više zaobljene uzvisine, dok bi njezina umanjenica *glavica* poslužila u imenovanju brežuljaka i grebenova. Međutim, analizirajući oronime koji su tvoreni iz osnove *glav-*, došlo se do podatka da je *glava* imenovala 61 uzvisinu između 323–1949 metra nadmorske visine (prosjeak 1298,09 m. n. v.), dok je *glavica* imenovala 24 uzvisine između 493–200 metara nadmorske visine (prosjeak 1377,62 m. n. v.). To znači da je došlo do semantičkoga pomicanja i da je apelativ *glavica* izgubio deminutivno značenje. Na takav zaključak navodi i sintagmatski oronim *Velika glavica* kao spoj dva proturječna pojma. S tim u vezi, na Visočici su potvrđeni primjeri *Glavica* (1699 m. n. v.) i *Glavičine* (1612 m. n. v.) čime se zaključuje da je izgubljeno i augmentativno značenje.

Obronak Čabulje, u pravcu prema Posušju, s koritom rijeke Ugrovače naizgled pravi oblik lakta, čime je inspiriran oronimski lik, tvoren bez dopune: *Lakat*. *Kuk* je leksikalizirana metafora s punim apelativnim značenjem 'izbočen, istaknut, stjenovit dio planinskog uzvišenja ili veća stijena uz vodu'. Kao sadržajna jezgra toponimskog lika u pravilu dolazi s dopunom, s opisnim ili prisvojnim pridjevom, te po jedna pojavnica u prijedložno-padežnoj vezi (*Pod kukom*) i kao oronimski lik i bez dopune (*Kuk*).

Značajno je osvrnuti se na odnos riječi *vrat* – *ždrijelo* – *grlo* i njihove odraze u oronimiji. Vrat je dio ljudskog ili životinjskog tijela koji povezuje glavu i trup. U vratnoj regiji smješteno je ždrijelo, dok dio ždrijelne duplje čini grlo. Zbog suženja koje je obilježeno dužinom a praćeno funkcijom povezivanja, topografska anatomija *vrata* podesna je za metaforička preslikavanja. Tako su nastali i pučki oronimi motivirani ovim dijelovima, međutim, nisu nasumice odabirani nego tragom sličnosti. Golim okom su vidljiva obilježja vrata: vitkost i produženost, i to da „nosi“ glavu, spušta se na ravni dio prsa, povezujući je s gornjim dijelom trupa. U korelaciji s ljudskim antropomjerama, samo su neke uzvisine mogle biti imenovane preko ovoga somatizma. S tim u vezi, geografski objekti motivirani somatizmom *vrat-* nisu masivni, nemaju izrazitu širinu ni visinu (nešto viši od brda), nalaze se u planiskom podnožju i završavaju ravnicom. Takvi su: *Borov vrat* (657 m) na posljednjim obroncima Čvrsnice, Volujački *Brezov vrat* (777 m) kod Kreševa, *Vratolovo* (501 m) na Majevidi i *Vratić* (785 m) na Igmanu.

Zabilježeni su i oronimi motivirani bliskoznačnim somatizmima *ždrijelo*, *grlo* i *ćava*. Zbog tjesnaca organa koji se nalaze u unutrašnjosti vrata, ždrijelni tjesnac je motivirao imena za usječen prolaz na nekom brdu ili među brdima iz kojeg se teško izlazi, tj. ime za klanac. Tako su nastali antropomorfni oronimi *Ždrijelo* na Bjelašnici, *Stajničko ždrijelo* na Romaniji i *Grla* na Vran-planini. Međutim, nisu sve metafore sasvim očite. Neke od njih su davno leksikalizirane pa su u bosansku oronimiju integrirane samo fonetskom adaptacijom. Takav je slučaj s albanskom leksemom *qafë* ‘vrat, grlo, šija’, koja se kao antropomorfna metafora *qafë mali* ‘planinski prijevoj, ždrijelo, klisura’, također ostvarila u bosanskoj u oronimiji kroz oronim *Ćava*. Vjerovatno, *ćava* pripada onim pojmovima koji su etimološki vezani uz starobalkanski ilirsko-vlaški jezički stratum koji značajno obilježava oronimiju Dinarskoga gorja. *Ćava* bi tako išla u red leksičkih „balkanizama“ kao što su i *čuka*, *timor*, *ripa* i dr.

U istaknutim primjerima apelativi mogu referirati na dijelove tijela čovjeka ili životinje. Zbog sličnosti u anatomiji, ponekad je teško odgonetati na šta oronim referira. Decidirani su primjeri *Srt* u blizini Prusca, planina *Kopito* sjeveroistočno od Romanije, planinski vrh *Rep* na Hrgud-planini te vrhovi *Davidov rog* na Goliji i *Rog* na Vranici. Leksički *srt* je ‘hrbat, dio leđa u lisice što završava repom, orešina’. Iako rijetka u ovome korpusu, posuđenica je iz turskog *sirt*.

E. M. Murzaev u knjizi *Eseji u toponimiji*, u poglavlju „Anatomska leksika u narodnoj geografskoj terminologiji“ (1974), uspoređuje zastupljenost ovih leksema u ruskoj i toponimiji istočnih jezika (kazaškom, mongolskom, aramejskom, azerbejdžanskom itd.). Navodeći 38 različitih leksema u ruskom i 80 istočnjačkih, ovaj postupak definira jezičkom univerzalijom. Uvidom u bliske radove u hrvatskom (Šimunović 2002), makedonskom (Bogdanović 2000) i crnogorskom jeziku (Vujović i Drinčić 2024) jasnim se čini kako anatomske metafore u toponimiji nastaju iz istih strogo ponavljajućih asocijacija, bez obzira na jezik. Ovaj način imenovanja se po kreativnosti približava književnosti jer bilježi metaforički prijenos značenja sa živog na neživo, s malog na veliko, na temelju jedne markantne sličnosti. A oronimi su dokazom kako se ovim postupkom u narodnom jeziku produktivno služilo.

OD GEOLOKALITETA I APELATIVA KA GEOTURIZMU

Budući da Bosnu i Hercegovinu nerijetko nazivaju *zemljom planina* jer od ukupne njene površine 42% čine planine, 24% brežuljci, 29% zauzima krš, a samo 5% čine ravnice (NEAP 2003; Convention on Biodiversity 2009). Skoro posvuda rasprostranjeni brežuljci, brda, gore i planine otvaraju prostor da se ova većim dijelom netaknuta priroda dodatno iskoristi. Često semantički prozirna, već i sama njihova imena mogu poslužiti kao magneti. Ono što se imenuje (referent), zadano je i u načelu nepromjenjivo (*Vrh* zauvijek ostaje vrhom, a *Klanac* klancom). Tako doimensko značenje oronima planinarima pruža valjane geoinformacije. Oronim će poprimiti funkciju intrigiranja, ako npr. onaj koji se odluči pohoditi planinski vrh zna da *lom* u oronimima *Lom*, *Lomovi*, *Polom*, *Uzlomac*, znači 'krševit, vrletan, gudurast, teško prohodan predio, prekriven nanosom kamenica', jer istovremeno označava izazovniju planinarsku turu. S tim u vezi, popularnost prirode i popularizaciju avanturizma, trebalo bi potpomoći i onomastičkim doprinosom. Trebalo bi osvijestiti značaj uključivanja oronimske jedinice u turistički vodič, s lingvističim podacima. Geografska vlastita imena su različite prirode a kako se najčešće temelje na svojstvima koja odražavaju prirodno-geografsku motiviranost imena, onomastički podaci bi poprimili funkciju geoinformacija.

Od 2017. godine, koja će se pamтити kao godina u kojoj je jedan novi španski društveni pokret ustao protiv ekonomskih, društvenih i ekoloških posljedica masovnog turizma u Barseloni, i tzv. turistifikacije (Hughes 2018), svjedočimo okretanju novim oblicima turizma, tzv. turizmu malih formi. Kako je pokret u Barseloni privukao međunarodnu pozornost, buđenje svijesti i otpor lokalnih zajednica receptivnih zemalja protiv masovnoga turizma je postao rastući. U takvim prilikama su planinarenje i alpinizam dobili poticaj u turističkim aktivnostima kroz oblike geoturizma ili geološkog turizma kao vrste inovativnog turizma koji se posljednjih godina brzo razvija. Bosna i Hercegovina spada među najperspektivnije zemlje na međunarodnom turističkom tržištu za razvoj ove aktivnosti. O njezinim dispozicijama svijet se uvjerio 1984. godine kada su održane Zimske olimpijske igre, kada je Bosna promovirana kao svjetska destinacija za planinske aktivnosti. U kontekstu pojačane konkurencije, turističke ponude bi se trebale kontinuirano fokusirati na ture i izlete te vrste. Uzimajući u obzir mnoge fiziografske faktore Bosni i Hercegovini je teško konkurirati u regionu. U okviru geoturizma, otvara se i mogućnost za razvoj tzv. mračnog ili tamnog turizma kroz obilaske mjesta stradanja ili smrti (npr. Pohod na Grebak, Sarajevski tunel spasa i sl.), međutim osvrt na tu mogućnost prekoračuje tematski okvir ovoga rada.

ZAKLJUČAK

Oronimi se ne mogu posmatrati isključivo kao nominalne oznake reljefnih oblika, nego kao jezički znakovi koji čuvaju tragove kolektivnoga iskustva, arhaičnih značenja i perceptivnih strategija kojima je čovjek strukturirao i tumačio prostor oko sebe. Ova analiza je potvrdila iznimnu leksičku raznolikost orografskih apelativa u bosanskohercegovačkoj oronimiji, pri čemu se posebno ističu apelativi iz semantičkih polja ‘uzvišenje’. U korpusu analiziranih 529 oronima, njih 321 u osnovama imaju bliskoznačnice koje referiraju na neki oblik ili dio uzvišenja, čime se potvrđuje historijski značaj ove domene u životu domaćih ljudi: brda su predstavljala štit od neprijatelja i prirodnih nedaća. Pritom još valja istaći da veći broj oronima u osnovama čuva lekseme koje su postale dijelom pasivnoga leksičkog sloja. Osvrtom na dimenzije objekata utvrđeno je da pučko imenovanje reljefa ne slijedi stroge hipsometrijske kriterije geografije, nego se temelji na perceptivnim, funkcionalnim i simboličkim obilježjima prostora. Takva odstupanja, iako naučno „nekorektna“, predstavljaju vrijedan dio nematerijalne jezičke baštine i potvrđuju autonomiju i autohtonost narodnog jezika.

Posebno mjesto u radu zauzimaju antropomorfne metafore koje svjedoče o univerzalnom mehanizmu metaforičkog preslikavanja u toponimiji. Korištenjem anatomske leksike u imenovanju orografskih objekata, prostor se antropomorfizira, čini bliskim i razumljivim, a istovremeno stiliski upečatljivim. Takvi oronimi pokazuju da oronimija nije samo predmet lingvističke ili geografske analize nego i polje (onomastičke) stilistike i kognitivne lingvistike.

Rezultati istraživanja imaju i primijenjenu vrijednost. Budući da oronimi često sadrže semantički transparentne informacije o morfologiji terena, prohodnosti ili zahtjevnosti prostora, oni mogu funkcionirati kao relevantni geoinformacijski resursi. S tim u vezi, sistematska obrada i interpretacija oronimske građe može doprinijeti valorizaciji prirodnog prostora u kontekstu geoturizma, osobito u okviru savremenih tendencija razvoja održivih i nemasovnih oblika turizma.

Rad ukazuje na potrebu intenzivnijeg i metodološki utemeljenijeg istraživanja oronimije Bosne i Hercegovine, kao i na nužnost jačanja interdisciplinarnog dijaloga između onomastike, geografije i turizmologije. Oronimi, kao stabilni i semantički bogati jezički artefakti, predstavljaju vrijedan segment nematerijalne kulturne baštine te značajan potencijal za daljnja društveno relevantna naučna istraživanja.

POPIS PLANINA I NJIHOVA UBIKACIJA

Izvori

1. *Topografska karta SR Bosne i Hercegovine R 1:25 000*, drugo izdanje (1976), Vojnogeodetski institut, Beograd
2. Ballian, Dalibor (2017), *Zemlja planina Bosna i Hercegovina*, Svjetlo riječi, Sarajevo
3. Ballian, Dalibor (2024), *Polja i visoravni Bosne i Hercegovine*, Svjetlo riječi, Sarajevo

LITERATURA

1. ARJ – *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, 1880, JAZU, Zagreb
2. Bogdanović, Nedeljko (2000), “Anatomska leksika u makedonskoj geografskoj terminologiji“, *Jugoslovenski filolog*, 56, 1-2, 125–130.
3. Brozović Rončević, Dunja, Ankica Čilaš Šimpraga, Domagoj Vidović (2011), “Suvremena toponimija otoka Paga“, u: *Toponimija otoka Paga*, Centar za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru, Zadar, 639–679.
4. Convention on Biodiversity (2009), u: Sulejman Redžić, Senka Barudanović, Milenko Radević (eds.), *Bosnia and Herzegovina – Land of Diversity (First national Report of Bosnia and Herzegovina for the Convention on Biodiversity)*, Federal Ministry of Environment and Tourism, Sarajevo; Dostupno: <https://www.cbd.int/doc/world/ba/ba-nr-01-en.pdf>, (24. 12. 2025.)
5. RBJ – Čedić, Ibrahim, Hadžem Hajdarević, Safet Kadić, Aida Kršo, Naila Valjevac (2007), *Rječnik bosanskog jezika*, Posebna izdanja, knjiga 14, ur. Ibrahim Čedić, Institut za jezik, Sarajevo
6. Gašparović Ratimir, Anton Kapel (1978), “Oaza krša u sjevernoj Bosni“, *Naš krš*, 5, 35–66.
7. ERHSJ – Skok, Petar (1971–1974), *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb
8. Hughes, Neil (2018), “‘Tourists go home’: anti-tourism industry protest in Barcelona“, *Social Movement Studies*, 17(4), 471–477.
9. Ibrišimović, Nihada (2023), “Orografske apelativi u savremenoj ilijaškoj toponimiji“, *Studia lexicographica*, 17/32, 103–127.

10. ICOS – *International Council of Onomastic Sciences. List of Key Onomastic Terms*, <https://icosweb.net/publications/onomastic-terminology/>, (12. 2. 2026.)
11. Jurić, Ante, Ivan Pažanin (2021), “Leksik obalne toponimije trogirskog akvatorija“, *Čakavska rič*, XLIX, 1-2, 9–50.
12. Kalmeta, Ratimir (1983), “Nazivi *brdo* i *brijeg* u hipsometrijskom sustavu nazivlja za uzvisine“, *Jezik*, 31/1, 14–18.
13. Kalmeta, Ratimir (1999), “Brdo, brijeg, gora, planina: o suvremenoj morfološko-hipsometrijskoj ljestvici naziva za uzvisine i prijedlog za njezinu primjenu“, *Ekološki glasnik*, 7/3, 37–40.
14. Mastilo, Natalija (2001), *Rečnik savremene geografske terminologije*, Geografski fakultet, Beograd
15. Mihajlović, Velimir (1970), “Anatomska leksika u srpskohrvatskoj onomastici“, *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, 13/2, 7–49.
16. Mihajlović, Velimir (1970), “Prilog rečniku srpskohrvatskih geografskih termina“, *Prilozi proučavanju jezika*, 6, 153–181.
17. Murzaev, Eduard Makarovich (1974), *Essays on toponymy*, Moscow
18. NEAP (2003), *National Environmental Action Plan for Bosnia and Herzegovina*, European Stability Initiative; Dostupno: https://www.esiweb.org/pdf/bridges/bosnia/BiH_Nat_Environment_Plan_2003.pdf
19. OSTSO (1983) *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika*, Makedonska akademija na naukite i umetnostite, Skopje
20. Rogić, Pavle (1957), “Kras (kraš) – krš – karst“, *Časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, 5(4), 97–103.
21. Šimunović, Petar (1976), “Problemi u jugoslavenskoj onomastici“, *Prva jugoslovenska onomastička konferencija. Zbornik radova*, SANU, 187–200.
22. Šimunović, Petar (2002), “Metaforičnost u toponimiji zadarsko-šibenskih otoka“, *Čakavska rič*, 30/1–2, 55–62.
23. Šojat, Antun (1976), “Geografski termini u toponimiji kajkavskog područja“, *Prva jugoslovenska onomastička konferencija*, CANU, 201–212.
24. UNGEGN – *United Nations Group of Experts on Geographical Names* (n. d.), <http://unstats.un.org/unsd/geoinfo/ungegn/> (17. 2. 2026.)
25. Vujičić, Dragomir (1976), “Bogatstvo geografskih apelativa na području jezerske visoravni“, *Prva jugoslovenska onomastička konferencija*, CANU, 25–30.

26. Vujović, Novica, Goran Drinčić (2024), “Crnogorski toponimi građeni od anatomske leksike“, *Slavistična revija*, 72(2), 153–165.

THE POWER OF NAMING IN DESCRIBING ORONYMS: FROM GEOLOCALITIES AND APPELLATIVES TO GEOTOURISM

Summary:

Words and ideas are associated in the human consciousness in various ways, and so the words that express these ideas and terms can also be associated with each other or associate in a variety of ways. Romantic mental images would certainly be awakened by the terms *Nevjestina glava*, *Draga kosa* and *Ljubinska*. Those triggered by the series: *Mrtvanje*, *Prokletnice*, *Ubojiti do*, *Vražija kosa* would be eerie, and more dangerous than these could be the ideas for the terms *Crnačka ladina*, *Crna* or *Turska glava*, in case there are allusions to racism and nationalism. However, if we approach the same examples as geoinformation, it is clear that the first ideas were on the wrong track. Since the highlighted terms are oronyms, if we think about them, we are on the track of visualizing the hilly and mountainous area of Bosnia and Herzegovina. While it is more difficult to grasp the meaning of oronyms in which the motive of naming is a metaphor or the basis has become archaism, in semantically transparent oronyms, mental images, clear and idyllic, are easily created. Special attention is paid to anthropomorphic metaphors in oronymy, which are proof that oronyms can often deceive; to show and speak one thing and to be and mean something else. That is why it is necessary to approach them with the utmost caution. In this regard, the paper analyzes oronyms motivated by the geomorphological features of the area, and determines appellatives, meanings, categorization, altitude and location. The analysis of the names of natural elevations in Bosnia and Herzegovina will not only improve onomastic research but will also offer conclusions for the valorization of the tourist potential in Bosnia and Herzegovina. Defined groups of oronyms that refer to attractive geolocalities and geodiversity in general could serve the development of geotourism.

Key words: orographic appellatives; onomastics; oronyms; semantical and motivational analysis; naming

Adresa autorice
Author's address

Indira Šabić
Univerzitet u Tuzli
Filozofski fakultet
indira.sabic@untz.ba

